

NASZ PATRON

STANISŁAW STASZIC

(ur. przed 6 XI 1755 w Pile, zm. 20 I 1826 w Warszawie)

**Działacz i pisarz polityczny • przyrodnik (geograf i geolog) • filozof •
publicysta • tłumacz • ksiądz • filantrop • bibliofil • mąż stanu**

**Wybitny przedstawiciel polskiego oświecenia • organizator przemysłu i nauki
• pionier spółdzielczości • prekursor badań terenowych i turystyki górskie**

STASZIC W MALARSTWIE

ŻYCIE

- 1755** ► przychodzi na świat w zamożnej rodzinie mieszczańskiej w Pile
- 1770-1776** ► uczy się w szkole średniej w Poznaniu
- 1776** ► wstępuje do poznańskiego seminarium duchownego
- 1779** ► otrzymuje święcenia kapłańskie, rozpoczyna starania o godność kanclerza kolegiaty szamotulskiej
- 1779-1781** ► studiuje nauki fizyczne i przyrodnicze na uniwersytetach w Lipsku, Getyndze i w Paryżu (Collège de France)
- 1781-1791** ► obejmuje posadę wychowawcy synów byłego kanclerza Andrzeja Zamoyskiego
- 1782** ► uzyskuje doktorat obojga praw w Akademii Zamojskiej
- 1787** ► ukazują się *Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego* jako dzieło anonimowe
- 1788** ► otrzymuje probostwo w należącym do ordynacji Zamoyskich Turobinie oraz rektorat w Czarniecinie
- 1790** ► ukazują się *Przestrogi dla Polski* jako dzieło anonimowe
- 1790-1791** ► wspólnie z Zamoyskimi odbył dwuletnią podróż do Włoch (Wenecja, Florencja, Rzym, Neapol, Wezuwiusz)
- 1797-1804** ► prowadzi badania geologiczne
- 1800** ► zostaje członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk
- 1802** ► kupuje pałac przy ul. Nowy Świat w Warszawie, w którego oficynie mieszkał do śmierci.

- 1804-1805** ► studiuje w Paryżu uzupełniając wiedzę geologiczną
- 1807** ► zostaje członkiem Izby Edukacyjnej i Dyrekcji Skarbowej; obejmuje stanowisko referendarzem stanu przy Radzie Stanu Księstwa Warszawskiego, kodyfikującej sprawy sądowe i administracyjne
- 1808** ► uzyskuje nominację na prezesa Towarzystwa Przyjaciół Nauk
- 1809** ► występuje z projektem wzniesienia w Toruniu pomnika Mikołaja Kopernika
- 1815** ► otrzymuje Order Świętego Stanisława
- 1816** ► zakłada Hrubieszowskie Towarzystwo Rolnicze; zostaje kierownikiem Wydziału Przemysłu i Kunsztów oraz Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Policji; z jego inicjatywy powstaje pierwsza wyższa uczelnia techniczna na ziemiach polskich - Akademia Górnicza w Kielcach
- 1817** ► zostaje zastępcą ministra Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
- 1818** ► otrzymuje Order Orła Białego
- 1820** ► rozpoczyna budowę nowej siedziby dla Towarzystwa Przyjaciół Nauk (Pałac Staszica), jednocześnie podpisuje umowę z Bertelem Thorvaldsenem na wykonanie pomnika Mikołaja Kopernika
- 1824** ► rezygnuje z piastowanych funkcji; powołany zostaje na stanowisko ministra stanu i członka Rady Administracyjnej
- 1825** ► zostaje członkiem Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych oraz prezesem Deputacji do Ułożenia Hierarchii Urzędników
- 1826** ► umiera na skutek nagłej choroby w Warszawie

GROBOWIEC STANISŁAWA STASZICA

Grób Stanisława Staszica pod kościołem pokamedulskim na Bielanych w Warszawie

CIEKAWOSTKI

- * Inne formy nazwiska: **Stasic, Staszyc, Stazis**.
- * Drugie imię: **Wawrzyniec**.
- * Wymowa nazwiska: **Staszyc**
- * Za życia Staszica i później w wieku XIX dominowała **pisownia Staszyc**.
- * Pseudonimy: **Pisarz „Uwag nad życiem Jana Zamoyskiego”, S., Zakordonowy obywatel pruski**.
- * Główne jego dzieła *Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego* oraz *Przestrogi dla Polski* ukazały się po raz pierwszy jako utwory anonimowe.
- * Był nietypowym przedstawicielem kleru: nie nosił sutanny, nie odprawiał mszy, a w swoich pismach otwarcie deklarował deizm.
- * Jedyną rozrywką Staszica był teatr, w którym bywał prawie codziennie.
- * W testamencie cały swój majątek zapisał na cele społeczne: szpital i domy zarobkowe dla ubogich.
- * W życiu prywatnym uważany był za dziwaka i skąpca, stał się bohaterem licznych anegdot obiegających Warszawę.
- * Jego pogrzeb stał się wielką manifestacją narodową. Uczestniczyło w nim ponad 20 tysięcy warszawiaków.
- * "Wzorowy urzędnik", "dobry i prawy obywatel", "rzadki dobroczyńca", "przyjaciel ludu", "wzorowy syn ojczyzny" - takich określeń użyto w mowach wygłoszonych w związku z pogrzebem Staszica.
- * Podczas pogrzebu wykonano utwory nauczyciela Chopina - Józefa Elsnera, w którego dorobku jest utwór dedykowany Staszicowi: „Kantata z wierszem polskim, przypisana ministrowi Staszicowi, na 5 głosów wraz z pięciogłosowym kanonem dla użytku Szkoły Muzycznej Konserwatorium, bez towarzyszenia”.
- * Opowiadanie o Staszicu pt. *Nie sądzi!* (ang. *Judge not!*) napisał pisarz angielski Karol Dickens (1851).
- * Powieść biograficzną o Stanisławie Staszicu napisała Hanna Muszyńska-Hoffmannowa (Warszawa 1968).
- * Marian Brandys poświęcił mu rozdział książki „Generał Arbuz” (Warszawa 1988).
- * Imieniem Staszica nazwano staw w Tatrach, górę na Spitsbergenie (Svalbard, Norwegia), komorę jaskini na Podolu (Ukraina); od jego nazwiska utworzono

nazwy kilkunastu skamieniałości i minerałów, a także jednokomórkowca z grupy bruzdnic.

* Został patronem ok. 200 szkół i kilu uczelni, w tym od r. 1969 Akademii Górniczo-Hutniczej (AGH) w Krakowie.

STASZIC W GRAFICE

DZIEŁA

- * *Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego*, Warszawa 1787.
- * *Przestrogi dla Polski*, Warszawa 1790.
- * *Uwagi zakordonowego obywatela pruskiego*, Toruń 1793.
- * *O ziemioródcztwie gór dawnej Sarmacji, a później Polski*, Warszawa 1806.
- * *O statystyce Polski*. Warszawa 1807.
- * *Do Sejmu*, Warszawa 1808.

- * *Pochwała Ludwika Gutakowskiego*, Warszawa 1816.
- * *O ortografii*, Warszawa 1814.
- * *Ostatnie moje do spółrodaków słowo*, Warszawa 1814.
- * *Przemowy do uczniów*, Warszawa 1814
- * *Myśli o równowadze politycznej w Europie*, Warszawa 1815.
- * *O ziemiorodztwie Karpatów i innych gór i równin Polski*, Warszawa 1815.
- * *Pochwała Andrzeja Zamoyskiego*, Warszawa 1816.
- * *O przyczynach szkodliwości Żydów*, Warszawa 1816.
- * *Ród ludzki*, Warszawa 1819-20.
- * *Pochwała Stanisława Potockiego*, Warszawa 1825.

PRZEKŁADY

- * •Jean Baptiste Racine, *Religia*, Warszawa 1779.
- * Voltaire, *O zapadnięciu Lizbony*, Warszawa 1779.
- * Georges Leclerc Buffon, *Epoki natury*, Warszawa 1786.
- * Jean-Pierre Claris de Florian, *Numa Pompiliusz, drugi król Rzymu*, Warszawa 1788.
- * Antoine Léonard Thomas, *Pochwała Marka Aureliusza*, Warszawa 1789.
- * Claude Carloman de Rulhière, *Historia bezrządu Polski*, Warszawa 1808.
- * Homer, *Iliada*, Warszawa 1815.

WYDANIA ZBIOROWE WSPÓŁCZESNE

- * *Pisma pedagogiczne*, Lublin 1926.
- * *Wybór pism*, Warszawa 1948, 1952.
- * *O nauce, jej znaczeniu i organizacji*, Warszawa 1952.
- * *Pisma filozoficzne i społeczne*, t. 1-2, Warszawa 1954.
- * *Pisma i wypowiedzi pedagogiczne*, Wrocław 1956.
- * *Materiały do działalności pedagogicznej*, Wrocław 1957.

INDEKS WSZYSTKICH TYTUŁÓW DZIEŁ

- * *Autobiografia*
- * *Betrachtungen über das Leben des J. Zamoyski*
- * *Carta geologica*
- * *Coup d'oeil sur la statistique de la Pologne*
- * *Do Sejmu. Co się z nami stanie? Co nam we wszystkich działaniach na pierwszej uwadze mieć należy?*
- * *Dzieła*
- * *Dziennik podróży 1789-1805*
- * *Epoki natury... wyłomaczone na język polski z dodaniem myśli i niektórych uwag (G. L. Buffon)*
- * *Historia bezrządu Polski (C. C. Rulhière)*
- * *Iliada (Homer)*
- * *Izbrannoje*
- * *Kontrakt Towarzystwa Rolniczego Rubieszowskiego*
- * *Kratkij очерk mojej żizni*
- * *Krótki rys życia mojego*
- * *Krótki zbiór główniejszych zasad wychowania publicznego*
- * *Kurzer Entwurf der Statistik von Polen*
- * *Materiały do działalności pedagogicznej*
- * *Mądry Polak po szkodzie*
- * *Mowa przy otwarciu Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego*
- * *Mowa przy zaprowadzeniu akademickiego Wydziału Nauk Lekarskich*
- * *Myśli, czyli głównejsze zasady do ułożenia zasady, czyli instytucji akademicznej*
- * *Myśli o równowadze politycznej*
- * *Myśli z roku 1805 o książkach najpożyteczniejszych*
- * *Myśl tłumacza*
- * *Narodowość*
- * *Numa Pompili (lub: Pompiliusz), drugi król Rzymu (J. P. de Florian)*
- * *Obraz wszczynania się pierwszych uczuć i wyobrażeń*
- * *Obrona funduszu edukacyjnego*
- * *O nauce, jej znaczeniu i organizacji*
- * *O ortografii*
- * *O przyczynach szkodliwości Żydów i środkach usposobienia ich, aby się społeczeństwu użytecznymi stali*
- * *Ostatnie moje do spółrodaków słowo*

- * *O statystyce Polski. Krótki rzut wiadomości potrzebnych tym, którzy ten kraj chcą oswobodzić, i tym, którzy nim chcą rządzić*
- * *O środkach usposobienia Żydów*
- * *O zapadnięciu Lizbony (Voltaire)*
- * *O ziemiorodztwie gór dawnej Sarmacji*
- * *O ziemiorodztwie Karpatów i innych gór i równin Polski*
- * *Pisma filozoficzne i społeczne*
- * *Pisma i wypowiedzi pedagogiczne*
- * *Pisma pedagogiczne*
- * *Pochwała A. Zamoyskiego*
- * *Pochwała J. Zamoyskiego*
- * *Pochwała Ludwika Gutakowskiego miana w Tow. Król. Rolniczym d. 7 stycznia 1812 r.*
- * *Pochwała marko Aureliusza (A. L. Thomas)*
- * *Pochwała S. Potockiego, czytana na publicznym posiedzeniu Towarzystwa Królewskiego Przyjaciół Nauk dnia 7 maja 1824 roku*
- * *Poprawy i przydatki do książki „Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego”*
- * *Po zdobyciu Krakowa przez wojska polskie w r. 1809. Mowa pod posągami Czarnieckiego w Tykocinie*
- * *Priedostierienija kotoryje wytiakajut dla Polshi*
- * *Przemowy do uczniów... w Szkole Departamentowej Warszawskiej XX. Pijarów*
- * *Przestrogi dla Polski z terażniejszych politycznych Europy związków i z praw natury wypadające. Przez pisarza „Uwag nad życiem Jana Zamoyskiego”. Dnia 4 stycznia 1790*
- * *Razmyszlenija nad żiźnju J. Zamoyskiego*
- * *Religia. Poema (L. Racine)*
- * *Ród ludzki. Poema dydaktyczne*
- * *Skąd powstał mój majątek*
- * *Sur les frontieres de la Galicie*
- * *Ustawa Towarzystwu Rolniczemu Hrubieszowskiemu... nadana*
- * *Uwagi nad planem historii polskiej*
- * *Uwagi nad życiem J. Zamoyskiego, kanclerza i hetmana w.k. do dzisiejszego stanu Rzeczypospolitej Polskiej przystosowane*
- * *Uwagi zakordonowego obywatela pruskiego nad protestacją konfederacji targowickiej przeciwko wkroczeniu wojsk pruskich do Polski*
- * *Wybór pism*
- * *Zagajenia posiedzeń Tow. Warsz. Przyj. Nauk.*
- * *Zbiór pochwał Marko Aurelego, L. Gutakowskiego oraz innych pism*
- * *Zdania sprawy z prac czteroletnich Tow. Królewskiego Przyj. Nauk.*

CZASOPISMA, w których drukował swoje prace:

- * „Journal de Physique, de Chimie, d’Histoire Naturelle et de Arts” (1807),
- * „Pamiętnik Warszawski Ludwika Osińskiego” (1810),
- * „Roczniki Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk” (od 1812),
- * „Pamiętnik Warszawski” (1815-21),
- * „Commentationes in Consessu professorum Universitatis Litterariae Regiae Varsaviensis recitatae” (1818),
- * „Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych Polskich” (1824),
- * „Gazeta Warszawska” (1826).

STASZIC W SZTUCE MEDALIERSKIEJ

MYŚLI

- * *Pierwszym obowiązkiem człowieka jest pracować. Tylko przez pracę staje się obywatelem użytecznym.*
*
- * *Równość, wolność i własność są najpotrzebniejszym i najprostszym wnioskiem z praw człowieka.*
*
- * *Talent jest jak kawałek szlachetnego, ale surowego metalu: dopiero pilna praca go obrobi i wartość mu wielką nada.*
*
- * *Gdy Polacy będą umieć siebie samych cenić w domu, będą ich cenić i za granicą.*
*

** Pierwej naród, potem swoboda! Pierwej życie, potem wygoda.*

** Naród Polaków w Europie jeden z największych, najpotężniejszych i najpoważniejszych.*

** Z samych panów zguba Polaków.*

** Każdej edukacji stanowiciel to poznać najpierw powinien, czym jest człowiek z natury?, czym ma stać się przez wychowanie? Dopiero potem prawidła edukacji ułożyć.*

** Prawdziwa człowieka szczęśliwość dobrej edukacji najpierwszym być celem powinna.*

** Końcem edukacji krajowej być powinna użyteczność obywateli.*

** Długie doświadczenie naucza, że tylko Polacy są zdolni do rządzenia Polakami.*

** Prawdziwe i własne dobro każdego nie różni się od dobra towarzystwa całego.*

** Paść może i naród wielki, zniszczyć nie może, tylko nikczemny.*

** Edukacja myśleć naucza, edukacja złymi lub dobrymi uczynić może.*

** Edukacja wszystkich nieszczęść i szczęść ludzkich imiona wyrzekła. Ona nas tak przerobić umie, że istotne człowieka nieszczęścia obieramy za naszą szczęśliwość.*

** Dziecię które pierwszy raz otwiera oczy, nic innego widzieć nie powinno nad ojczyznę.*

** Nie dla siebie rodzimy się, lecz dla świata.*

** Najwyższa cześć należy się prawu.*

** Szczęśliwość większej części obywateli jest dobrem publicznym.*

** Ten król jest najniezszczęśliwszy, który prawdy nie słyszał.*

** Pierwszym obowiązkiem człowieka jest pracować. Tylko przez pracę staje się obywatelem użytecznym.*

** Tylko ten postępuje najlepiej do celu swojego Stwórcy, kto przez ciąg swojego życia poprawi los, powiększy szczęśliwość drugich ludzi.*

** Ten uczony, który przez zastosowanie swoich nauk i umiejętności do wzrostu krajowych dostatków, do rozwijania narodowego przemysłu, ten będzie obywatelem użytecznym.*

** Wolno zapomnieć o godnościach, ale nigdy o swojej godności.*

** Błahie są te rozumowania ludzkie, którym się doświadczenie przeciwi.*

** Dobry człowiek woli sam cierpieć niż na cierpienia drugich patrzeć.*

** Człowiek jest materią na każde dzieło mniej lub więcej zdolną., Edukacja wszystko z niego urobi.*

** Każdy nic nie widząc wszystkiego się lęka.*

** Moralnej nauki poręką jest historia krajowa.*

** Wszystkie nauki sobie równe być powinny.*

** Zgoda słabych zamocni.*

** Dla obyczajów prędszej odmiany nie masz skuteczniejszych sposobów nad pierwszych obywateli przykłady.*

** Ukochana Ojczyzno! Pamiętaj, że chęć sławy wielkich ludzi tworzy. Uczcij cnoty dawnych ojców, a porosną ci cnotliwe dzieci.*

** Bodajby się przekonał każdy rządca ludu, że wszystko jest winien współzującym osobom, nic potomności dalekiej. Uciskanie, nieszczęśliwienie współczesnych dla uszczęśliwienia przyszłości jest występkiem królów. Tam nie ma cnoty, gdzie zaniedbana powinność.*

** Tylko ten postępuje najlepiej, kto przez ciąg swojego życia poprawi los, powiększy szczęśliwość drugich ludzi.*

** Do całości wszystkich narodów należy, aby w żadnym kraju prawa człowieka naruszone nie były.*

** Nikt nie rodzi się ze znamieniem poddaństwa, niepoczciwości, wzgardy i wstydu odebranego życia, jako nikt nie rodzi się z przywilejem szlachetności, panowania, szacunku i honoru. Tylko użyteczność stanowi między ludźmi różność.*

** Słowianie jako szczep najliczniejszy są w ogólnym postępie ludzkości przeznaczeni do najwyższego posłannictwa. Odznaczając się bezprzerwaną stycznością między sobą, jednością języka i nierozdzielnością obszarów, dokonają ostatecznego zrzeszenia Europy i nastania wiecznego pokoju.*

** Po skończonej edukacji szkolnej zaczynać się powinna obywatelska, w której by kawaler młody to wykorzystał, czego się nauczył. Tam dawać będzie swego stanu, cnót i przymiotów dowody.*

** Przy zaprowadzeniu rządów więcej przyszłe szczęście narodu zależy od pierwszego wyboru dobrych urzędników, niżeli od dobrych przepisów. Tych drugich niedokładność może przez pierwszych dobry wybór być zmiarkowaną i ulepszoną. Przeciwnie, największa tamtych doskonałość przez pierwsiastkową osadę złych i niezdatnych osób na urzędach stanie się czczą, bezskuteczną.*

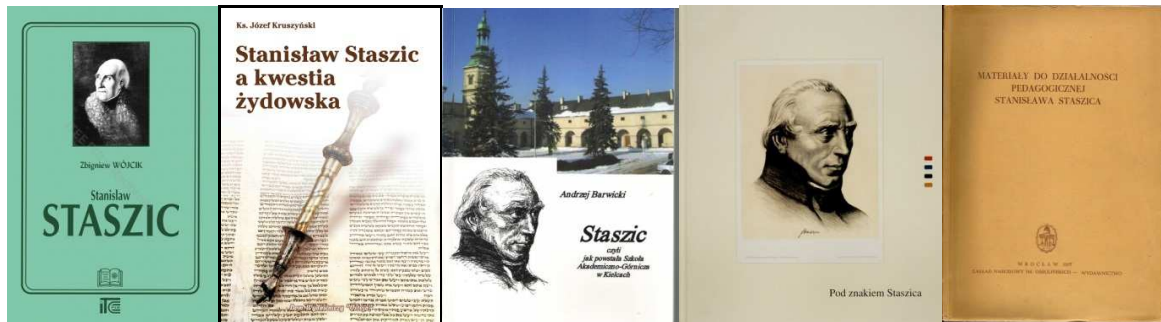
Ławeczka Stanisława Staszica przy Placu Konstytucji 3 Maja w Pile

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE O ŻYCIU I DZIAŁALNOŚCI (WYBÓR)

- * Zawadzki Stanisław, *Stanisław Staszic. Szkic biograficzny*, Lwów 1860.
- * *Uwagi nad politycznem, naukowem i filantropijnem działaniem Stanisława Staszica*, Poznań 1873.
- * Piórkiewicz Józef, Stanisław Staszic. Życiorys, Lwów 1898.
- * Prószyński Konrad, *O księdzu Stanisławie Staszycu*, Warszawa 1906.
- * Żylski Klaudiusz, *Poglądy społeczno-polityczne Staszica*, Lwów 1913.
- * Grabowski Tadeusz, *Stanisław Staszic jako pisarz społeczny*, Warszawa 1916.
- * Lange Antoni, *Jak Staszic chciał uszczęśliwić wieśniaków*, Warszawa 1916.
- * Klaczko Julian, *Autobiografia Staszica*, Zamość 1920.
- * Cieszkowski Stanisław, *Stanisław Staszic, Filantrop, mąż stanu i uczony*, Warszawa 1925.
- * Barycz Henryk, *Egzemplarz korektowy „Rodu ludzkiego” Staszica*, Kraków 1926.
- * Gawlik Mieczysław, *Stanisław Staszic 1755-20.I. 1926. W setną rocznicę zgonu*, Lwów 1926.
- * Hahn Wiktor, *Stanisław Staszic. Życie i dzieła*, Lublin 1926.
- * Kruszyński Józef, *Stanisław Staszic a kwestia żydowska*, Lublin 1926.
- * Kukulski Zygmunt, *Trzy dokumenty z życia Staszica*, Lublin 1926.
- * Leśniewski Czesław, *Stanisław Staszic, jego życie i ideologia w dobie Polski Niepodległej (1755-1795)*, Warszawa 1926.
- * Limanowski Bolesław, *Stanisław Staszic*, Warszawa 1926.
- * Radlińska Helena, *Stanisław Staszic*, Warszawa 1926

- * **Stanisław Staszic**, red. Zygmunt Kukulski, Lublin 1926.
- * Suchodolski Bogdan, **Stanisław Staszic na tle epoki**, Warszawa 1926.
- * Szober Stanisław, **O języku Staszica**, Lublin 1926.
- * Ptaszyński Edward, **Poglądy Staszica na wychowanie**, Lublin 1927.

- * Hahn Wiktor, **Bibliografia o Stanisławie Staszicu**, Lublin 1928.
- * **Stanisław Staszic 1755 - 1826. Księga zbiorowa z ilustracjami**, pod red. Zygmunta Kukulskiego, Lublin 1928.
- * Włoch Zenon, **Stosunek Stanisława Staszica do medycyny**, Poznań 1935.
- * Berger Adam, **Patriarcha demokracji polskiej**, Lublin 1946.
- * Krokowski Stanisław, **Stanisław Staszic, syn Ziemi Odzyskanych**, Poznań 1948.
- * Pigoń Stanisław, **Staszicowa "Oda do młodości"**, Poznań 1951.
- * Rostworowski Emanuel, **Stanisław Staszic**, Warszawa 1951.
- * Bobińska Celina, **Szkice o ideologach polskiego oświecenia. Kołłątaj i Staszic**, Wrocław 1952.
- * Bandura Ludwik, **Poglądy pedagogiczne Stanisława Staszica**, Warszawa 1956.
- * Grzywicka Joanna, **Ekonomiczne poglądy Staszica**, Warszawa 1957.
- * Nowacki Tadeusz, **Materiały do działalności pedagogicznej Stanisława Staszica**, Wrocław 1957.
- * Szacka Barbara, **Stanisław Staszic. Portret mieszczanina**, Warszawa 1962.
- * Koźmiński Karol, **Stanisław Staszic**, Warszawa 1965.
- * Szacka Barbara, **Stanisław Staszic**, Warszawa 1966.
- * Szacka Barbara, **Teoria i utopia Stanisława Staszica**, Warszawa 1965.
- * Winnicka Halina, **Stanisław Staszic**, Warszawa 1965.
- * Goetel Walery, **Stanisław Staszic. Na 50 lecie Akademii Górniczo-Hutniczej im. St. Staszica w Krakowie**, Kraków 1969.
- * Sikora Jerzy, **Stanisław Staszic**, Katowice 1974.
- * **Stanisław Staszic - geologia - górnictwo - hutnictwo**, red.. Antoni Kleczkowski, Warszawa 1979
- * Chyra-Rolicz Zofia, **Stanisław Staszic**, Warszawa 1980.
- * Molik Witold, **Stanisław Staszic**, Poznań 1980.
- * Czarnecki Stanisław, **Stanisław Staszic. Wystawa ze zbiorów Stanisława Czarneckiego**, Lublin 1985

- * **Stanisław Staszic. Wielki syn ziemi pilskiej**, red. Roman Chwaliszewski, Piła 1986.
- * Wysokiński Jan, **Szlakiem Stanisława Staszica**, Warszawa 1988.
- * Olejniczak Józef, **Stanisław Staszic w sztuce medalierskiej**, Piła 1990.
- * Czarnecki Stanisław, **Postać Staszica utrwalona w nazewnictwie nauk o Ziemi**, Piła 1994.
- * Łotys Zbigniew, **Stanisław Staszic. Filozof i reformator społeczny**, Olsztyn 1999.
- * Wójcik Zbigniew, **Stanisław Staszic - organizator nauki i gospodarki**, Kraków 1999.
- * **Stanisław Staszic i jego epoka**, red. Bogdan Zióntek, Siedlce-Warszawa 2001.
- * Kruszyński Józef, **Stanisław Staszic a kwestia żydowska**, Krzeszowice 2004.
- * **Stanisław Staszic. W 250 rocznicę urodzin**, red. Edward Karasiński, Łódź 2005.
- * **Stanisław Staszic i jego epoka**, red. Czesława Kucharska, Zbigniew Popławski, Piła 2006.
- * **Stanisław Staszic - myśliciel, pisarz, uczonek**, red. Hanna Cieniuszek, Warszawa 2006.
- * Czarniecki Stanisław, **Pokłosie staszicowskie**, Piła 2009.
- * Skodlarski Janusz, **Nowe spojrzenie na poglądy i działalność Stanisława Staszica**, Łódź 2010.
- * Olejniczak Józef, **Pod znakiem Staszica. Katalog zbiorów Muzeum Stanisława Staszica w Pile**, Piła 2011.
- * **Stanisław Staszic dla współczesności, Nowe odczytanie idei staszicowskich**, red. Agnieszka Rusinek, Kraków 2012.
- * Panasiewicz Janusz Tadeusz, **Człowiek i dzieło. Stanisław Staszic i Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie**, Kraków 2015.

BIOBIBLIOGRAFIE

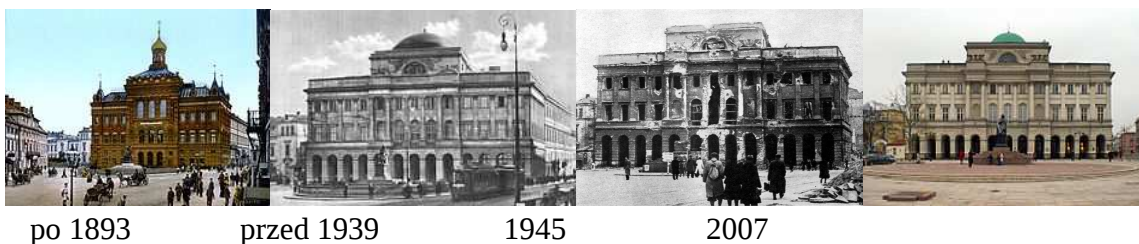
(obszerne życiorysy Staszica, wykazy dzieł i opracowań)

- * *Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”*, t. 6: Oświecenie, cz. 1: Hasła osobowe P-Ż, Warszawa: PIW, 1971, s. 217-235.
- * *Dawni pisarze polscy. Od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 4 : S-T, Warszawa: IBL, 2003, s. 147-152.
- * *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, t. 2: N-Ż, Warszawa: PWN, 1985, s. 397-399.
- * *Polski słownik biograficzny*, t. 42, Warszawa ; Kraków: PAN, 2003-2004, s. 540-551.
- * Wójcik, Zbigniew, *Stanisław Staszic*, Radom: Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji - PIB, 2008.

PAŁAC STASZICA W WARSZAWIE

Pałac Staszica zbudowano jako siedzibę Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w latach 1820-1823. Architektem był Antonio Corazzi. Ogólny koszt budowy wyniósł 347 400 złotych. Budowę w znacznej mierze sfinansował Staszic. Obecnie jest siedzibą m.in. Polskiej Akademii Nauk oraz Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

POMNIKI

Pomniki Staszica znajdują się w Ciechocinku (1961), Częstochowie (1974), Dąbrowie Górniczej (1962), Hrubieszowie (1922), Jarosławcu (1926), Kielcach (1906), Krakowie (1901), Łodzi (1984), Oblęgorku (1901), Pile (dwa - 1960, 1991), Poznaniu (1967) oraz w Warszawie (1976).

Łódź

Piła

Ciechocinek

Kraków

TOWARZYSTWO SZKÓŁ STASZICOWSKICH

OGÓLNOPOLSKI KLUB SZKÓŁ STASZICOWSKICH powstał w 1987 roku. Od roku 1990 działa w ramach stowarzyszenia pn. Towarzystwo Przyjaciół Szkół Staszicowskich, od roku 2012 pod zmienioną nazwą Towarzystwo Szkół Staszicowskich. Skupia szkoły ponadgimnazjalne imienia Stanisława Staszica. Jego celem jest organizowanie szeroko pojętej współpracy i wzajemnej pomocy szkół klubowych dla osiągania przez te szkoły oczekiwanych przez społeczeństwo efektów pracy dydaktyczno-wychowawczej.

- * Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica, Aleksandrów Łódzki
- * IV Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica, Biała Podlaska
- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Stanisława Staszica, Białobrzegi
- * Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica, Białystok
- * Zespół Szkół Rolniczych im. Stanisława Staszica, Borkowice
- * Zespół Szkół nr 3 im. Stanisława Staszica, Ciechanów
- * Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica, Ciechocinek
- * Zespół Szkół Technicznych i Licealnych im. Stanisława Staszica, Czechowice-Dziedzice
- * Zespół Szkół im. Stanisława Staszica, Gąbin
- * Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Stanisława Staszica, Grudziądz
- * Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica, Grybów
- * Zespół Szkół Samochodowych im. Stanisława Staszica, Kalisz
- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Stanisława Staszica, Kamień Pomorski
- * Zespół Szkół Zawodowych nr 3 im. Stanisława Staszica, Kielce
- * Zespół Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Stanisława Staszica, Kościelec
- * Zespół Szkół Spożywczych im. Stanisława Staszica, Krajenka
- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 im. Stanisława Staszica, Krosno
- * Zespół Szkół nr 1 im. Stanisława Staszica, Kutno
- * Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica, Lidzbark Warmiński
- * Zespół Szkół Rolniczych – Centrum Kształcenia Ustawicznego i Praktycznego im. Stanisława Staszica, Miętne
- * Zespół Szkół Technicznych i Placówek im. Stanisława Staszica, Nowy Targ
- * Zespół Szkół nr 2 im. Stanisława Staszica, Nowy Tomyśl
- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Stanisława Staszica, Opoczno
- * Zespół Szkół Zawodowych Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Stanisława Staszica, Orneta
- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Stanisława Staszica, Parczew
- * Zespół Szkół im. Stanisława Staszica, Piła
- * Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica, Pińczów
- * Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica, Pleszew
- * XI Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica, Radom

- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Stanisława Staszica, Radomsko
- * Zespół Szkół Technicznych im. Stanisława Staszica, Rybnik
- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica, Siedlce
- * Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących im. Stanisława Staszica, Słupsk
- * II Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica, Starachowice
- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Stanisława Staszica, Stąporków
- * Zespół Szkół nr 8 im. Stanisława Staszica, Szczecin
- * Zespół Szkół nr 2 im. Stanisława Staszica, Szamotuły
- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Stanisława Staszica, Tomaszów Mazowiecki
- * Zespół Szkół nr 10 im. Stanisława Staszica, Warszawa
- * Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 im. Stanisława Staszica, Włoszczowa
- * Zespół Szkół Ekonomicznych im. Stanisława Staszica, Wołomin
- * Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica, Wysokie Mazowieckie
- * Zespół Szkół im. Stanisława Staszica, Zawiercie
- * Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Stanisława Staszica, Zgierz

Jan Matejko: *Konstytucja 3 Maja. Sejm Czteroletni. Komisja edukacyjna. Rozbiór R.P. 1795*
 (Siedzą: Stanisław Staszic i Andrzej Zamojski, Wielki Kanclerz Koronny, w środku stoi Hugo
 Kołłątaj, z prawej Adam Kazimierz Czartoryski)

STASZIC JAKO BIBLIOFIL I ORGANIZATOR BIBLIOTEK

W 1807 r. Staszic został członkiem Izby Edukacyjnej i z jej ramienia zajmował się organizacją i działalnością bibliotek szkolnych, wizytował je i oceniał stan księgozbiorów.

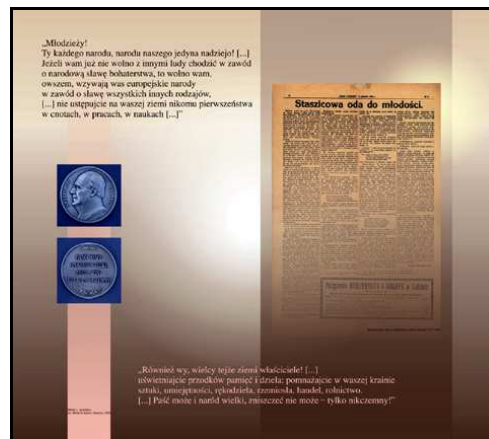
Jako członek, a później prezes (od 1808 r.) Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk przyczynił się do powstania Biblioteki Towarzystwa otwartej w 1811 r. Wg jego planów miała być ona biblioteką publiczną, a nawet pełnić rolę biblioteki narodowej: w 1819 r. otrzymała egzemplarz obowiązkowy.

Staszic zgromadził w Warszawie własny księgozbiór liczący ok. 2130 wol. W Archiwum Państwowym m. st. Warszawy zachował się *Katalog książek po śp. JWm Panu Staszicu Ministrze Stanu pozostałych w roku 1826-m spisany*. Były to głównie wydawnictwa z XVIII w (ok. 55%) oraz pierwszej ćwierci XIX w. z różnych dziedzin, w tym ponad 50% w języku francuskim. Księgozbiór ten pełnił rolę warsztatu działalności publicznej i pracy naukowej właściciela oraz był udostępniany członkom TPN. W 1824 r. został przekazany testamentem Bibliotece TPN.

STASZICOWA ODA DO MŁODOŚCI

Oda do młodości nazywa się końcowy fragment pierwszej rozprawy Staszica o geologii ziem polskich, którą przedstawił na publicznym posiedzeniu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie 13 grudnia 1805 roku. Nazwę nadał historyk literatury Stanisław Pigoń w artykule ogłoszonym w 1951 roku w czasopiśmie "Życie i Myśl" (nr 5-6). W swoim tekście Staszic nakreślił alternatywną, dla walki zbrojnej, drogę rozwoju społeczeństwa polskiego w warunkach niewoli. Położył przy tym akcent na "pracę, naukę i cnotę". Zakończył słynnym później hasłem: "Paść może i naród wielki, zniszczyć nie może - tylko nikczemny!"

Młodzieży! Ty każdego narodu droga, narodu naszego jedyna nadziejo! Oto prace, do których cię wzywają; oto wiadomości, których od ciebie o twojej ziemi wyglądają obce narody. Był może ten czas, gdzie życzyć należało, aby ziemia nasza znaną nie była. Lecz dzisiaj jest czas, abyśmy wszyscy nad tym pracowali, wszyscy się starali, jak by ją dać poznać obcym, jak by ją wystawić we wszystkich

[illegible]

W PAMIĘCI POKOLEŃ

MUZEUM STASZICA W PILE

Siedzibą Muzeum Stanisława Staszica jest dawny dom jego rodziny usytuowany w części miasta zwanej „Zamoście”. Dom był własnością Stasziców do końca XVIII wieku. Przez następne prawie sto pięćdziesiąt lat należał do innych pilskich rodzin. W lipcu 1947 roku powołał Komitet Odbudowy Domu Stanisława Staszica w Pile. W zamierzeniu komitetu dom Staszica miał być „muzeum pamiątek związanych z życiem i działalnością Staszica, trwałym pomnikiem dla uczczenia jego zasług, i jednym ze świadectw polskości Ziemi Zachodnich”. Uroczystość otwarcia muzeum odbyła się w dniu 21 stycznia 1951 roku. Muzeum prezentuje dwie wystawy stałe poświęcone Staszicowi: **Stanisław Staszic 1755-1826** (najwartościowsze stasziciana z kolekcji muzeum, eksponowane w czterech grupach problemowych: młodość i podróże, prace w Warszawskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, prace literackie i przekłady, działalność publiczna w rządzie Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego oraz testament) oraz **Pod znakiem Staszica** (różnorodne formy obecności Staszica w pamięci zbiorowej Polaków w XIX i XX wieku).

„ZESZYTY STASZICOWSKIE”

Seria wydawnicza ukazująca się w Pile od 1998 r. Powstała z zamiarem publikowania nowych i najnowszych materiałów do biografii Stanisława Staszica: źródeł, opracowań, relacji, analiz i omówień. Forum, na którym materiały takie są prezentowane, to odbywające się w Pile co 2 lata Spotkania Staszicowskie. Ich organizatorem, a zarazem wydawcą serii jest Muzeum Stanisława Staszica w Pile. Publikowane materiały dotyczą w większości różnych aspektów życia, twórczości i działalności Staszica. Redaktorem naczelnym jest dyrektor Muzeum historyk Józef Olejniczak, projekt graficzny serii oprac. Małgorzata Fijałkowska. Do 2016 r. , w odstępach dwurocznych, ukazało się 10 tomów serii.

ROK STASZICA

UCHWAŁA SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 17 marca 2005r.

w sprawie uczczenia pamięci wielkiego Polaka Stanisława Staszica.

W dwieście pięćdziesiątą rocznicą urodzin Stanisława Staszica Senat Rzeczypospolitej Polskiej wyraża najwyższy szacunek i cześć dla tego wybitnego Polaka - księdza, filozofa, działacza politycznego i oświatowego oraz wybitnego geologa i geografę.

Stanisław Staszic, urodzony w Pile, był profesorem Akademii Zamojskiej, autorem wielu prac naukowych, w tym prekursorskiego dzieła z zakresu polskiej geologii "O ziemiorodztwie Karpatów i innych gór i równin Polski". Zasłużył się wielce dla nauki polskiej poprzez utworzenie w 1800 roku Towarzystwa Przyjaciół Nauk i będąc jego najczynniejszym i najhojniejszym członkiem.

Organizował wiele placówek naukowych, w tym Szkołę Akademiczno-Górnica w Kielcach, Uniwersytet Warszawski, Instytut Agronomiczny na Marymoncie, Instytut Głuchoniemych i Ociemniałych a także Hrubieszowskie Towarzystwo Rolnicze. Przez całe życie był wierny swojemu hasłu - "być narodowi użytecznym". Cały swój majątek przekazał na cele publiczne.

Niech pamięć o Jego osiągnięciach trwa i będzie wzorem dla przyszłych pokoleń.

Marszałek Senatu

Kartka żywnościowa z wizerunkiem Stanisława Staszica (Warszawa 1920)

Banknot pięćdziesiąt tysięcy złotych (1989-1993)

Warszawa: Zamek Królewski, Pałac Staszica, Bielany (pocztówka, ok. 1906)

Naklejka trzeciomajowa
z wizerunkiem S. Staszica
(druga połowa lat 40. XX w.)

Druk ulotny z wizerunkiem S. Staszica
i fragm. „Przestroga dla Polski” (ok. 1951)

Pucharek z dedykacją dla Staszica (XVIII w.)

Popiersie Staszica - Edward Haupt (gips)

Tablica ku czci Staszica (1876)

M/s "Staszic", karta pocztowa, po 1963

Samolot RWD-8 "Staszic"- fotografia po 1936 r.

Odznaka Stanisława Staszica - jedno z wyróżnień przyznawanych studentom AGH w Krakowie

Srebrna moneta z podobizną Stanisława Staszica o nominale 200 000 zł, 1992

Kopalnia Soli w Wieliczce upamiętniła postać Stanisława Staszica nazywając jego imieniem komorę znajdującą się na trasie przeznaczonej do zwiedzania.

W OPINII POTOMNYCH

*** Kajetan Koźmian (1771-1856), poeta:**

Pewnego fabrykanta zna cała Warszawa,

Króremu się koncepta sypią jak z rękawa,
W dzień gryzmoli, co we śnie przejdzie mu przez głowę,
Kodeksa wiejskie, leśne, graniczne, handlowe,
Statuta, urządzenia, uchwały,
Zaledwie w nich policzyć można rozdziały.

*** Karol Bohdanowicz (1864-1947), inż. górnik, geolog, geograf i podróżnik:**

Szczęśliwy ten naród, który w przełomowych epokach swego życia ma wśród siebie umysły silne i jasne, które są nie tylko sterem dla swego pokolenia, lecz i pochodnią dla następnych.

*** Fryderyk Skarbek (1792-1866), ekonomista, publicysta, pisarz:**

Powierzchnowość jego, wprawdzie miła i poważna, była nieraz przedmiotem żartów, w skutku niedbałości o siebie samego pod względem już to ubioru, już to mieszkania i ekwipażu, słowem całego sposobu życia. Gruntownie uczony i opiekun tak nauk, jako też tych, którzy im się poświęcali, był - rzec śmiało można - dziwacznym pisarzem, kiedy go porywała poetycka wena opiewania niemiarrowym i nierymowym wierszem Rodu ludzkiego, językiem prawie dla nikogo z ziomeków niezrozumiałym. Pomimo tego wszystkiego, przez niezachwianą prawość i moc charakteru, przez sposób użycia majątku swego i przez wyrzeczenie się wszelkich względów osobistych dla dobra kraju, zjednał sobie wreszcie takie powszechne poważanie, jakiego nie osiągnął żaden inny pojedynczy obywatel, który stanowczo na los kraju nie wpływał.

*** Charles Dickens (1812-1870), powieściopisarz angielski:**

Młodzieńcy przystanęli, aby przyjrzeć się postaci, której dziwaczność przykuła ich uwagę. Był to człowiek liczący na pozór pięćdziesiąt do sześćdziesięciu lat życia. Jego wyszarzały i wytarty płaszcz ongiś był prawdopodobnie czarny, a szeroki kapelusz ocieniał twarz pomarszczoną i wychudłą; mimo wielce wymizerowanego wyglądu osobnik ów atoli szedł zdecydowanym i szybkim krokiem. Zatrzymawszy się przy jednym ze straganów pod kolumną, kupił kawałek chleba wartości około pół pensa, spożył część tego chleba, resztę schował do kieszeni i podążył dalej w kierunku pałacu generała Zajączka, namiestnika Królestwa, który w czasie nieobecności cesarza Aleksandra sprawował władzę królewską w Polsce. – Czy znasz tego człowieka? – zwrócił się z zapytaniem do kolegi student obserwujący starca. – Nie znam, lecz sądząc z jego ponurego wyglądu domyślam się, że jest to prawdopodobnie przedsiębiorca pogrzebowy. – O, jakże się mylisz, przyjacielu! Przecież to Stanisław Staszic we własnej osobie.

*** Czesław Leśniewski (1888-1947), historyk kultury:**

Obraz Staszica-kapitalisty dobrze pokazuje następujące zdarzenie. Otóż kiedy wykonawcy jego testamentu przystąpili do spisania pozostałego po nim majątku, w tym gotówki, przez cztery godziny przeszukiwali jego mieszkanie, by w końcu "w ukryciu między papierami" znaleźć worki z pieniędzmi, w których było 5868 złotych monet o równowartości ponad 117 tys. złp (kwota równa prawie 6-letniej pensji Staszica jako ministra stanu Królestwa Polskiego). Dla kompletności tego obrazu trzeba dodać, że były to dukaty holenderskie - waluta uchodząca w

ówczesnej Europie za najpewniejszą (20 kg prawdziwego złota!). "Istny obraz skąpca, rzec by można, i to skąpca przezornego".

